

Для вугільної промисловості вихід на інноваційний етап розвитку має передбачати розробку та виконання комплексу системних заходів, що потребують залучення науки, виробництва та управлінських державних структур для формування довгострокових переважно великомасштабних інвестиційних міжгалузевих і міжрегіональних інноваційних проектів та програм. Важливими їх елементами мають стати комплекси робіт з інноваційної реструктуризації вугільного виробництва, модернізація та технічне переозброєння вугледобувних підприємств, застосування нових технологічних процесів вуглевидобутку, будівництво нових шахт і розрізів, створення мегаоб'єднань (компаній).

Висновки. Частка вугільних підприємств, що впроваджують інновації, є досить низькою в порівнянні з іншими галузями промисловості України. Існує ряд проблем, які стримують розвиток підприємств вугільної галузі та перешкоджають можливості активізації інноваційної діяльності в сучасних умовах. Серед них слід виділити зменшення кількості діючих шахт, зношений шахтний фонд, нерентабельну діяльність багатьох вугільних підприємств. Недостатні обсяги фінансування галузі не дозволяють забезпечити введення нових виробничих потужностей, наслідком чого є великі борги шахт, зниження обсягів виробництва товарної продукції, збільшення дебіторської та кредиторської заборгованості, отримання збитків. Для вирішення зазначених проблем вугільні підприємства потребують допомоги на державному та галузевому рівні. Сучасна стратегія інноваційного розвитку вугільній галузі має передбачати удосконалення техніки, технології робіт, модернізацію виробництва, підвищення безпеки та престижності шахтарської праці, вирішення екологічних проблем. Реалізація цих завдань в першу чергу залежить від забезпечення фінансування вугільної галузі як з боку інвесторів, так і через механізми державного регулювання впровадження інновацій.

Для найбільш повного використання інноваційного потенціалу вугільної промисловості України мають бути розроблені конкретні програми, визначені основні напрямки розвитку, які сприяли б підвищенню кількості та питомої ваги інноваційно активних вугледобувних підприємств. Напрямами подальших досліджень мають стати розробка рекомендацій, методик, детальних планів щодо інноваційного розвитку вугледобувних підприємств, готових інструкцій їх впровадження в галузі та на підприємствах.

Література

1. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : стат. зб. за 2012 рік. – К. : ДП Інф.-видав. Центр Держкомстату Укр., 2012. – 361 с.
2. Підсумки роботи підприємств Мінвуглепрому у 2012 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mprv.gov.ua>.

УДК 332:659.2

*Мартінович В.Г., асистент кафедри обліку та аудиту.
Донецький інститут залізничного транспорту Української
державної академії залізничного транспорту.*

ПРОБЛЕМИ ТА НОВІТНІ МОЖЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Статтю присвячено актуальним проблемам та новітнім можливостям оцінювання інформаційного потенціалу регіону. Визначено ключові інтереси та потреби в системному дослідженні інформаційних ресурсів регіону з метою їх ефективного використання. Окреслено перспективність оцінювання інформаційного потенціалу регіону за рахунок адаптування методів Форсайт.

Постановка проблеми. Визначаючи пріоритети розвитку людського суспільства, економічного прогресу, можна з упевненістю сказати, що це є все зростаюче виробництво і споживання інформації та її носіїв, що дало підстави вченим говорити про глобальну

концентрацію знань та про всі ознаки інформаційної революції. Сьогодні апріорною є теза про пряму залежність між інформаційним виробництвом та збільшенням суспільного багатства, а інформація виступає найважливішим ресурсом управління.

В усі часи інформація була і є специфічним, неубуваючим ресурсом життєзабезпечення, що формує фундамент знань та прогресу. Історично людина розумна, зайнята у сфері матеріального виробництва, у процесі трудомістких операцій збирала та накопичувала інформацію про оточуючий світ, й обробляючи та інтерпретуючи її, створювала продукти праці. Таким чином, без інформації, її рушійної сили неможливо створювати матеріальні та нематеріальні цінності, забезпечувати відтворювальні функції як самої людини, так і виробничих систем. Тому аксіоматично, що інформація завжди була стратегічним чинником виробничих сил та самостійним засобом праці поряд із її матеріальними зняттями.

Як результат, інформація та інформаційні ресурси стають реальною виробничою силою суспільства та історичного прогресу. Темпи зростання й обсяг інформації у масштабах світового суспільства з часом зростають. Особливо яскраво ця тенденція проявилася у другій половині ХХ ст. За різними джерелами, у 1970-х рр. обсяг інформації подвоювався кожні 5-7 років. У 80-ті рр. подвоєння здійснювалося за 2-3 роки, ще через 10 років – щорічно. Такий лавиноподібний вибух забезпечив не тільки превалювання інформаційного суспільства, але й нове розуміння економіки та менеджменту.

В основі цього процесу лежить глибинна сутність інформації. За своїм змістом інформація – філософська категорія, що пов'язує поняття сигналу, його змістовне наповнення та використання у людській діяльності. Унікальність та своєрідність даної категорії полягає у тому, що вона у рівному ступені придатна для опису процесів об'єктивного світу (технічних, технологічних, економічних, соціальних, культурних та ін.) та суб'єктивного внутрішнього світу людини (психологічні, емоційні).

Аналіз останніх досліджень. Освоєння та накопичення інформаційного потенціалу регіону як стратегічного ресурсу соціального та економічного розвитку стають вкрай затребуваними за умов нарощення конкуренції у світовому співтоваристві. Ця наукова спрямованість отримує відображення у наукових дослідженнях та працях українських вчених. Так, Ю. Канигін розглядає проблему формування ресурсів та її відображення у національній єдності [1]. Н. Мащенко досліджує актуальні питання інформаційного потенціалу системи освіти як ядра та джерела накопичення національного інформаційного потенціалу [2]. В. Дубіщев описує інформаційний потенціал регіону з позицій єдності відтворення усіх регіональних ресурсів, їх комунікативних систем та пріоритетів розвитку [3].

Слід підкреслити, що різноманітні питання формування та розвитку інформаційного потенціалу регіону та його використання у всіх галузях господарювання достатньо широко розглядаються в національній науковій літературі. Але ці дослідження не визначають єдиних методів оцінювання інформаційного потенціалу як регіону, так і країни в цілому. Це питання залишається відкритим до сьогодні.

Мета статті. Визначення й обґрунтування проблеми та новітніх можливостей оцінювання інформаційного потенціалу регіону як інструменту прискорення економічного та соціального розвитку.

Основний матеріал. На початку ХХ ст. відбувся стрибок у розвитку суспільства завдяки величезним науковим досягненням у сфері використання інформації та її оформленості у самостійний науковий і дисциплінарний напрям – інформатику. З цього історично значущого моменту відбувається виділення у сфері матеріального виробництва інформаційного виробництва та нематеріального – інформаційних послуг. Середина ХХ ст. знаменує такий процес, як формування та реалізація передумов інформаційного суспільства й інформаційної економіки. Цьому сприяли такі явища та трансформації в науці, економіці та соціальній сфері.

1. Наукові дослідження:

- революція в інформаційних технологіях;
- формування системи наукових знань про інформацію, інформаційні технології та продукти;
- розвиток наукового апарату інформаційному суспільству та інформаційної економіки;
- інституціоналізація наукового апарату інформаційної діяльності та інформаційного ринку.

2. Нові явища та процеси в економіці:

- поява та стрімке зростання інформаційного ринку, його безперервне ускладнення та всепроникненість;
- розповсюдження інформаційних технологій на економіку, управління, соціальну сферу та ін.;
- поява та активізація таких явищ, як інформаційні ризики, інформаційна безпека, інформаційна поразка, інформаційна війна тощо;
- масове розповсюдження інформаційної діяльності та перетворення її на лідируючий вид діяльності у країнах з інформаційною економікою;
- пряма залежність в економічному прогресі від якості та кількості використовуваних інформаційних ресурсів і технологій.

3. Нові явища та процеси у соціальній сфері:

- формування та масове розповсюдження соціальних інформаційних технологій, продуктів та послуг;
- активізація засобів масової інформації;
- масове оволодіння населенням інформаційними технологіями та інформаційними продуктами;
- формування нових стандартів інформаційної культури та її повна професіоналізація.

4. Нові знання та управлінські технології в менеджменті:

- пріоритет інформатизації та інформаційних технологій у модернізації виробництва і сфери послуг;
- нові методологічні та методичні підходи до організації та оцінки ефективності управління;
- формування нових моделей та схем управління територією, галузями, корпораціями на основі інформаційних ресурсів та інформаційних технологій;
- розвиток основ інформаційної культури як стандарту професійної та загальноуправлінської культури.

Актуальною, гострою та затребуваною у масштабах світового суспільства є проблема накопичення, збереження, ефективного використання інформаційного потенціалу людства. Цей процес обумовлений розвитком світового прогресу, його інформаційним наповненням та призначенням особливого статусу інформації та інформаційних ресурсів. Саме визнання та використання економіки та менеджменту інформаційних ресурсів як механізму, сукупності інструментів розвитку та розповсюдження знань привело до змін, що отримали вираження у таких процесах: економія більшості ресурсів; зростання продуктивності праці; прискорення виробничих процесів; нові якості та процедури у сфері послуг; розвиток нових форм конкуренції та поява масового процесу кластеризації; стрімке розповсюдження будь-якого практичного досвіду та інших прогресивних змін тощо.

Суспільний прогрес у перспективі пов'язаний із таким складними процесами, як удосконалення інформаційної інфраструктури, формування та консолідація національних інформаційних ресурсів; реалізація вже існуючих, накопичених можливостей, тобто інформаційного потенціалу; ринкова реалізація інформаційних продуктів послуг за оптимальними схемами та ефективними бізнес-процесами та ін.

При переході до стандартів інформаційного суспільства зароджується нова формація, у фундамент якої покладено індустрію накопичення, поширення та переробки інформації на базі комп'ютерних і телекомунікаційних інформаційних технологій, автоматизованих систем управління, активного процесу інформатизації, що обумовлює системне бачення та наукове визначення інформаційного потенціалу як сукупності інформаційних ресурсів.

Передумови, теоретико-методологічна і практична потреба в оцінюванні (оцінці) інформаційного потенціалу регіонів та формування концептуальних основ розвитку з позицій науково-технічного прогресу, територіальних пріоритетів і ключових інтересів у використанні усіх видів ресурсів, нададуть можливість нового бачення потенціалу території, комплексної оцінки ресурсів та стратегічної можливості використовувати у системі певні управлінські технології. Для регіону це формування ключових конкурентних переваг у процесі активізації сучасних механізмів та інструментів соціального менеджменту. Це реальна потреба епохи інформаційної революції, глобалізації та інтернаціоналізації усіх процесів життєдіяльності.

Використання знань про інформаційний потенціал регіону забезпечить низку принципових прогресивних змін у регіональному менеджменті. Треба розглянути та систематизувати найбільш значущі з них для трансформаційної економіки України та її недосконалого ринкового простору.

По-перше, необхідно забезпечення прогресу у просуванні стандартів інформаційного суспільства та формуванні нових етапів розвитку науково-технічного й інформаційного прогресу на основі досягнень науки.

По-друге, важливо науково обгрунтовано підійти до розробки концепції та стратегії розвитку інформаційного потенціалу й інформаційної політики країни та її регіонів із спрямуванням на зміну (революційний або еволюційний перехід) від індустріально-аграрної до інформаційно-індустріальної структури економіки.

По-третє, діагностувати складні системні процеси в інформаційному середовищі, його зміни та трансформації, сфери впливу та пріоритети розвитку.

По-четверте, оцінити та реалізувати нові можливості інформаційного ринку, вивести його у лідери господарського комплексу за таким напрямками: інноваційна діяльність; обсяги інвестицій; забезпечення позитивного іміджу бізнесу, регіональних органів влади і всього регіону в цілому; забезпечення активного просування та контролю інтеграції зі світовими ринками, забезпечення нового поповнення та змісту європейської інтеграції та її інформаційної складової.

По-п'яте, сформувані систему механізмів та інструментів підтримки малого та середнього інформаційного бізнесу. Активізувати такі процеси у ринковому середовищі, як детенізація малого та середнього бізнесу, зайнятого інформаційною діяльністю; ліквідація нелегального ринку інтелектуальних продуктів та інформаційних технологій (так зване піратство, що розвинуто у нашій країні).

По-шосте, отримати правильну оцінку і визнання обсягів та якості інформаційної діяльності у масштабах світового співтовариства. Активізувати розробку та просування проактивної інформаційної політики, орієнтованої як на внутрішні інтереси, так і на розв'язання глобальних проблем у зовнішньому середовищі – інноваційної та інвестиційної привабливості, позитивного іміджу, правильної оцінки бізнес-клімату та інших напрямів.

По-сьоме, активізувати процеси інституціоналізації інформаційного суспільства та інформаційної економіки з урахуванням реальних можливостей і визначених інтересів різноманітних і неповторних регіонів нашої країни. Орієнтувати інституціональні механізми та інструменти розвитку на формування своєрідних інформаційно-господарських моделей регіонів. Наприклад, інформаційно-індустріальних, інформаційно-туристичних, інформаційно-індустріально-транспортних та інших варіантів.

По-восьме, обгрунтувати та визнати пріоритетною у розв'язанні проблем якості й обсягів інформаційної діяльності систему освіти .

Але на цьому шляху є низка ключових проблем, що потребують наукового визначення і системного розв'язання з позицій інтересів регіону та його населення.

1. Проблема теоретичного характеру. Дослідження світового досвіду з позицій можливостей його поступової адаптації до реалій національної економіки. Формування термінологічного апарату з його орієнтацією на практичне використання в системі державного та регіонального управління.

2. Проблема методичного характеру. Відсутність статистичних показників оцінки не тільки цілого потенціалу єдиного простору, але і його окремих складових. Це пов'язано із орієнтацією сучасної статистики, а, відповідно й інформаційно-аналітичної бази більшості наукових досліджень, на оцінку галузей та їх взаємодію з макроекономічними процесами.

3. Проблема методологічного характеру. Невизначеність інтересів суб'єктів усіх рівнів (загальнонаціональних, державних, регіональних, галузевих та ін.) у розвитку інформаційного потенціалу та його повної прозорості.

4. Проблема практичного характеру. У рамках регіонів виникає та отримує розвиток питання доступу до інформації. Це соціальне й економічне явище, культурний, але одночасно і демографічний прояв. У результаті це стосується великих соціальних груп та прошарків населення, яке диференціюється залежно від віку, статі, освіти, соціального та майнового положення, вида роботи.

Соціологічні дослідження, що проводяться на території України, підтверджують розбіжності у доступі до інформації, які обґрунтовано потребами на рівні позиціонування соціальних груп. У рамках дослідження інформаційних інтересів та потреб соціальних прошарків і груп можна зіткнутися із достатньо новим пластом економічних, соціальних, культурних відносин та процесів, що відбуваються у суспільстві. Ці процеси отримують розвиток під впливом стрімких перетворень у технологічній сфері, у першу чергу, у галузі інформаційних технологій. Сучасні економічні процеси, їх ринкова проекція в регіонах знаходяться під впливом таких складних процесів, як інформаційна інтеграція, інформатизація, нова інформаційна культура та ін. Ці зміни визначають соціально-економічну структуру регіонів, забезпечуючи появу нових видів діяльності та нових ринків. Це й нові професії та змінені форми трудової активності, нові спеціальності при підготовці фахівців та ін. Оцінити ступінь розвитку інформаційного потенціалу регіону та визначити його комплексний показник інтегрального характеру вкрай важко. Але такий інструментарій у системі знань менеджменту постійно формується та кристалізується – це група методів Форсайт.

Дослідження перспектив розвитку з використанням методів Форсайт розглядається багатьма не тільки технологічно розвиненими, але і країнами, що розвиваються в якості важливого інструменту для формування національних і корпоративних стратегій та пріоритетів, виявлення нових можливостей і загроз, мобілізації ресурсів для реалізації скоординованих заходів [4, с. 7]. Саме група методів Форсайт передбачає використання експертних оцінок, непараметричних процедур багатовимірного аналізу (бальні оцінки, геометричну та арифметичну середню, методи суми місць, результати трендів та ін.), складних адаптивних систем: імітаційних динамічних моделей, оцінок індикаторів, метод Монте-Карло, оцінки впливу подій на базову модель та ін.

Методи та моделі, що використовуються у Форсайті, достатньо різноманітні. Однак у практиці розробки Форсайт – програм усе частіше використовується комбінація методів. При цьому виникає питання, які методи комбінувати та як це робити. Будь-яка національна програма Форсайт потребує рішень відносно того, яку комбінацію методів застосовувати та які суттєві джерела інформації залучити [4, с. 10].

У результаті використання методів Форсайт можливе отримання таких результатів:

- визначення та оцінка напрямів розвитку інформаційного потенціалу;
- виявлення зон регулювання для прикладання зусиль;
- моніторинг світових процесів, їх особливостей та ключових тенденцій;
- формування наукових основ регіональної та державної політики;

– формування спеціалізованого експертного суспільства з питань розвитку інформаційного потенціалу;

– публічне висвітлення та суспільне обговорення планів і програм прогресивного розвитку.

Результатом діяльності нових форм інституалізації методів Форсайт повинні стати «дорожні карти», визнані на державному рівні як офіційний документ, що визначає стратегічне бачення та пріоритети інформаційного потенціалу як ключового ресурсу економічного та соціального розвитку у майбутньому. Фактично дорожні карти – це короткі завдання з формування майбутніх прогресивних станів у галузях, на територіях, у суспільних процесах, де також запроваджуються механізми реалізації поставлених завдань.

Інформаційний потенціал сучасного українського суспільства є тим краєугольним каменем, ресурсом розвитку, який забезпечить перехід до інформаційного суспільства, ефективних форм інформаційної економіки та успішної інтеграції у глобальне світове інформаційне та ринкове суспільство.

Висновок. Пріоритетною та стратегічно важливою проблемою наукового порядку є формування не тільки методики оцінки інформаційного потенціалу країни та її складових у регіональній економіці, але й постановка проблеми оцінки інформаційної розвиненості територій із позицій політичної, економічної, технічної та соціокультурної безпеки. Проблеми та особливості оцінювання і використання категорії «інформаційний потенціал» у регіональному менеджменті передбачають формування системних досліджень, що повинні бути спрямовані на систематизацію та розв'язання ключових проблем у сфері використання інформаційних ресурсів; окреслення пріоритетів та можливостей розвитку; визначення засад інформаційної, економічної та соціальної безпеки. У контексті найбільш актуальних проблем та підходів до оцінювання рекомендовано використовувати методи Форсайт як найбільш відкриті та апробовані в системі регулювання інформаційної діяльності й інформаційних ринків.

Література

1. Каныгин Ю. М. Информатизация управления: социальные аспекты / Ю. М. Каныгин. – К. : Наук. думка, 1991. – 156 с.
2. Мащенко Н. Є. Інформаційний потенціал ВНЗ у складі інформаційного суспільства / Н. Є. Мащенко // Вісник економіки транспорту і промисловості : зб. наук.-практ. ст. – № 29. – Х., 2010. – С. 444-449.
3. Дубищев В. П. Регион в системе отношений хозяйственного комплекса страны / В. П. Дубищев. – Полтава, 1996. – 184 с.
4. Гапоненко Н. В. Форсайт. Теория. Методология. Опыт : монография / Н. В. Гапоненко. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2008. – 239 с.

УДК 656.7

*Швец Л.І., асистент кафедри обліку та аудиту.
Донецький інститут залізничного транспорту Української
державної академії залізничного транспорту.*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ ЯК СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ СЕРВІСНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Стаття присвячена актуальним проблемам авіаційної галузі, визначено її місце у загальній системі сервісного обслуговування, представлені переваги та недоліки сучасного сервісного обслуговування країни.

Постановка проблеми. Авіаційна галузь України є найбільш наукоємним, технологічно складним, капіталомістким бізнесом з особливо великими ризиками, що сполучаються з масштабними інвестиціями в нові проекти, період окупності яких складає понад 20 років. Низька технічна оснащеність, дефіцит технологічних розробок та інтелектуальних ресурсів уповільнюють темп розвитку вітчизняного авіаційного комплексу.